

Crèdits ECTS i treball cooperatiu

Dr. Xavier Solà i Monells

Professor de l'Àrea de Dret del Treball i de la Seguretat Social

1. Introducció

L'objectiu d'aquesta comunicació és descriure una prova pilot que s'ha desenvolupat a la Diplomatura de Relacions Laborals de la UAB durant el segon semestre del curs 2003/2004 en el marc del procés d'implantació dels crèdits ECTS en aquesta titulació.

El Dret del Treball i de la Seguretat Social constitueix un part essencial de la Diplomatura de Relacions Laborals de la UAB, donat que, conforme al Pla d'Estudis de 1997 (BOE núm. 185, de 4 d'agost de 1998), les assignatures troncal i obligatòries que pertanyen a aquesta àrea de coneixement sumen 43,5 crèdits sobre un total de 180 crèdits, amb la següent distribució: Dret del Treball I (10,5 crèdits), Dret del Treball II (4,5 crèdits), Dret Sindical (12 crèdits), Dret de la Seguretat Social I (4,5 crèdits), Dret de la Seguretat Social II (4,5 crèdits) i Ordenació Jurídica de la Seguretat i Salut Laboral (4,5 crèdits). A aquestes s'hi afegixen dues assignatures optatives: Dret Processal Laboral (6 crèdits) i Relacions de Treball dins les Administracions Públiques (6 crèdits). Resultava imprescindible, doncs, experimentar en alguna d'aquestes assignatures la introducció dels crèdits ECTS.

L'assignatura escollida per a dur a terme l'experimentació ha estat Ordenació Jurídica de la Seguretat i Salut Laboral (codi 24766), que s'imparteix el segon semestre del Tercer Curs. La prova pilot s'ha limitat al grup 01, on hi havia matriculats 107 alumnes. En aquest grup les classes es duïen a terme els dimecres de 12 a 13 h. i els divendres de 12 a 14 h..

La prova pilot s'ha centrat en la part pràctica de l'assignatura, que té assignat un valor d'1,5 crèdits i suposa el 35 % del total de la nota, i ha consistit en la realització d'un conjunt d'activitats en règim de treball cooperatiu que per a un estudiant mig havien de suposar una càrrega de treball d'entre 37,5 i 45 hores, de les quals només 15 es desenvolupaven a l'aula. A aquests efectes es va prendre com a referència la relació crèdit/hora de treball que estableix l'article 4.5 del Real Decret 1125/2003, de 5 de setembre (BOE núm. 224, de 18 de setembre de 2003).

2. Metodologia

La prova pilot que presento ha pres com a base el treball cooperatiu dels alumnes. Aquests han dut a terme diferents activitats en grups de treball de 3 o 4 persones que es van conformar durant la primera setmana de classe. Es van crear un total de 18 grups (10 de 3 membres i 8 de 4 membres) que s'han mantingut estables durant tot el semestre. Les incidències han estat mínimes (un grup que es va enretirar perquè no podia assumir la càrrega de treball i un parell d'alumnes que van deixar el seu grup pel mateix motiu). Així doncs, la meua intervenció en aquest punt ha estat mínima,

circumstància que m'ha sorprès gratament, donat que preveia molts més problemes en el funcionament intern dels grups.

Les activitats realitzades pels alumnes en règim de treball cooperatiu s'han sotmès a un procés d'avaluació continuada. Cadascuna de les activitats tenia un valor d'entre 7 i 10 punts (el valor concret depenia de diferents elements, com la dificultat, extensió, durada, etc.) i en total sumaven 100 punts. Els alumnes que han aprovat (50 o més punts) només han hagut de realitzar un examen teòric, mentre que la resta (els que no han aprovat o no han volgut prendre part en les activitats de treball cooperatiu proposades) han hagut de realitzar un examen teòric i un de pràctic. Les qualificacions corresponents a les activitats dutes a terme es van fer públiques a mitjans del semestre (la setmana posterior a Setmana Santa) i al final del període lectiu, deu dies abans de la data establerta per a l'examen de l'assignatura. En el primer cas es van donar a conèixer a través de la pàgina web de l'assignatura i en el segon mitjançant una sessió de tutoria d'uns 20 minuts amb cadascun dels grups, on es van exposar detalladament els criteris de valoració aplicats.

Pel que fa a les característiques de les activitats plantejades als grups de treball, s'han utilitzat tres formats diferents, que s'han anat alternant i adaptant per intentar donar resposta a la diversitat de qüestions que calia tractar a la classe pràctica i al conjunt d'habilitats que havien d'adquirir els alumnes.

ACTIVITAT TIPUS A

- Característiques: Treball en grup efectuat a classe a partir d'uns materials facilitats prèviament als alumnes a través del Servei de Fotocòpies o la pàgina web de l'assignatura.
- Tipus de treball: resolució d'un cas pràctic o anàlisi i comentari d'un document (article de premsa, sentència judicial, conveni col·lectiu, etc.). En alguns casos l'activitat es fa mateixa per tots els grups i en d'altres es plantegen activitats complementàries (per exemple, sentències judicials que segueixen criteris diferents o que van precisant un determinat criteri, convenis col·lectius que regulen de forma diferent una mateixa qüestió, etc.).
- Durada: 45-50 minuts.
- Seqüència:
 - a) Primera fase: presentació de l'activitat per part del professor (5 minuts)
 - b) Segona fase: treball en grup (20-25 minuts). S'ha de materialitzar en un document escrit on es recullen les conclusions assolides pel grup. Aquest document el redacta un dels membres del grup, que actua com a secretari (càrrec rotatiu), i hi ha de constar el nom de tots els membres del grup, especificant qui actua com a secretari.
 - c) Tercera fase: posada en comú dels resultats (20-25 minuts). El professor escull aleatòriament un membre de cadascun dels grups perquè actuï com a portaveu i presenti les conclusions a les que ha arribat el grup.
- Avaluació: s'avalua el document presentat pel grup i la intervenció del portaveu.

ACTIVITAT TIPUS B

- Característiques: Treball en grup efectuat a classe a partir de materials prèviament buscats (normativa, sentències, etc.) o elaborats pels alumnes (esquema, resum, etc.).
- Tipus de treball: resolució d'un cas pràctic
- Durada: 2-2,5 hores.
- Seqüència:
 - a) Primera fase: presentació de l'activitat (5-10 minuts)
 - b) Segona fase: treball fora de l'aula (1-1,5), consistent en la recerca d'informació o en l'elaboració de determinats materials necessaris per a resoldre el cas pràctic.
 - c) Tercera fase, dividida en dues parts:
 - 1) Treball en grup a l'aula per elaborar una proposta de solució del cas pràctic recollida en un document escrit elaborat per un dels membres del grup que actua com a secretari (30 minuts). En aquest document hi ha de constar el nom de tots els membres del grup, especificant qui actua com a secretari (càrrec rotatiu).
 - 2) Posada en comú de les diferents propostes de solució per mitjà de portaveus escollits aleatòriament pel professor (30 minuts).
- Avaluació: s'avalua el document escrit i la intervenció dels portaveus.

ACTIVITAT TIPUS C

- Característiques: Treball en grup efectuat a classe i fora de l'aula amb el seguiment del professor
- Tipus de treball:
 - a) Recerca jurisprudencial: buscar sentències que tractin una determinada qüestió, elaborar un resum de cadascuna d'elles, identificar els aspectes que generen conflictivitat jurisdiccional i extreure els criteris que segueixen els òrgans judicials en relació a aquests aspectes.
 - b) Buidatge de clàusules convencionals: buscar clàusules convencionals que tractin una determinada qüestió, valorar la regulació (és vàlida? aporta quelcom?) elaborar una sèrie de recomanacions per regular la qüestió a nivell convencional i redactar una "*clàusula tipus*".
- Durada: 4-5 hores.
- Seqüència:
 - a) Primera fase: presentació de l'activitat per part del professor (5-10 minuts)
 - b) Segona fase: treball en grup fora de l'aula (4 hores). S'ajusta al següent esquema:
 - 1) Recerca de la informació i anàlisi (individualment, conforme al repartiment de tasques que acordin els membres del grup)
 - 2) Posada en comú de la informació
 - 3) Elaboració d'un document on es recullen els resultats aconseguits, conforme al model que en cada cas hagi facilitat el professor.
 - c) Tercera fase: sessió de tutoria (15-20 minuts), prèvia presentació al professor del document que recullen els resultats aconseguits.
 - d) Quarta fase: presentació dels resultats aconseguits a la resta de companys (15-20 minuts), amb la intervenció de tots els membres del grup. La forma serà la que en cada cas s'acordi a la sessió de tutoria (esquema a la pissarra, transparències,

power point, etc.). En alguns casos també es pot utilitzar com a mitjà addicional de difusió la pàgina web de l'assignatura.

- Avaluació: s'avalua el document elaborat pel grup i la presentació dels resultats a la resta de companys.

3. Objectius

D'acord amb la lògica i sentit dels crèdits ECTS, el primer objectiu de la prova pilot que vaig dur a terme era garantir l'adquisició per part de l'alumne d'un seguit de competències. Donat que es tractava de la part pràctica de l'assignatura, aquestes competències es concretaven en diverses habilitats bàsiques, algunes genèriques i d'altres específiques, que ha de tenir qualsevol professional que es dediqui a la prevenció de riscos laborals

*** Habilitats genèriques**

1. Capacitat de comprendre la informació, d'interpretar-la, d'ordenar-la, de sintetitzar-la i d'aplicar-la.
2. Capacitat de transmetre la informació de què es disposa i de contrastar-la amb d'altres persones.
3. Capacitat per treballar en grup (responsabilitat, honestat, tolerància, capacitat per formular i rebre crítiques, etc.)

*** Habilitats específiques**

1. Saber localitzar i utilitzar les fonts d'informació jurídica en matèria de prevenció de riscos laborals.
2. Identificar els problemes jurídics que planteja la prevenció de riscos laborals i formular propostes de solució ben fonamentades.

Un segon objectiu, per a mi igual o més important, era dinamitzar les classes pràctiques de l'assignatura on es va dur a terme l'experiència, per tal d'augmentar l'interès i implicació dels alumnes. La metodologia tradicional, basada en la resolució d'un cas pràctic de forma individual, fora de l'aula i a partir dels materials indicats pel professor, que es materialitza en l'elaboració d'una proposta de solució per escrit recollida pel professor i discutida en el marc de la classe pràctica, plantejava problemes importants: no motivava als alumnes, dificultava la interacció, permetia que un nombre important dels que assistien mantinguessin actituds passives, etc. Tot plegat desincentivava l'assistència a classe i el seguiment de l'assignatura, circumstàncies que acabaven comportant un important percentatge de no presentats i de suspesos. Així doncs, calia buscar una fórmula alternativa i el treball cooperatiu fou la metodologia escollida.

El tercer i últim objectiu de l'experiència que presento, pel fet de ser una prova pilot que s'inscriu en el procés d'implantació dels crèdits ECTS a la Diplomatura de Relacions Laborals de la UAB, era determinar si la metodologia emprada resulta útil i adequada per a implementar els crèdits ECTS a la part pràctica de determinades assignatures d'aquella titulació, particularment les vinculades al Dret del Treball i de la Seguretat Social o a d'altres disciplines jurídiques. El que interessava, en definitiva, era obtenir el màxim d'informació sobre un conjunt d'aspectes difícils de precisar a priori

(obstacles, implicació dels alumnes, càrrega de treball pel professor, volum òptim dels grups, etc.) que permetessin obrir un procés de reflexió i dissenyar amb les màximes garanties futures experiències.

4. Resultats i conclusions

Els resultats acadèmics obtinguts pels alumnes que van prendre part a les activitats de treball cooperatiu sotmeses a avaluació continuada posen de manifest l'èxit de l'experiència: el 94,8 % del total (55 sobre 58) va superar l'avaluació continuada i el 89,6 % (52 sobre 58) van superar l'assignatura a la primera convocatòria. Aquest últim percentatge és especialment significatiu si es compara amb el percentatge d'alumnes que han aprovat l'assignatura sense participar a les activitats de treball cooperatiu: 25 % (4 sobre 16).

Un segon aspecte positiu de l'experiència és la “*fidelitziació*” dels alumnes participants. Com ja he assenyalat anteriorment, només 1 dels 18 grups va abandonar i, per tant, 58 dels 62 alumnes que van decidir participar a les activitats van arribar fins al final. També és revelador el percentatge d'alumnes que es van presentar a l'examen teòric: el 96,7 % dels que hi van prendre part (60 sobre 62) i el 98,2 % dels que van finalitzar-les (57 sobre 58). Tot plegat evidencia que l'experiència desenvolupada a la part pràctica de l'assignatura ha facilitat el seu seguiment, una circumstància que molts alumnes van manifestar durant les entrevistes que vaig mantenir amb els diferents grups al final del període lectiu.

Pel què fa a l'opinió dels alumnes sobre l'experiència duta a terme, dispo de tres fonts d'informació: a) els comentaris informals realitzats al llarg del semestre en sessions de tutoria, a classe, etc.; b) els comentaris fets pels diferents grups durant les sessions de tutoria realitzades al final del període lectiu per comunicar les notes de l'avaluació continuada; i c) les dades extretes d'una enquesta anònima que vaig passar el dia de l'examen teòric (es tractava d'indicar si s'estava “*en desacord*”, “*bastant d'acord*”, “*absolutament d'acord*” o “*ni amb acord ni en desacord*” en relació a determinades afirmacions). D'aquest conjunt d'elements se n'extreu en general una valoració molt positiva, però també alguns aspectes que caldria millorar de cara al futur.

D'entre els aspectes positius destaca el fet que l'experiència ha incrementat l'interès que els alumnes tenien inicialment per l'assignatura (el 80 % dels enquestats es manifesta d'acord o molt d'acord amb aquesta afirmació) i ha aconseguit motivar-los (així ho reconeixen el 74 % dels enquestats). Encara és més significativa la millora que, en opinió dels alumnes, es produeix sobre el procés d'aprenentatge, donat que el 96 % es manifesta d'acord o molt d'acord amb l'afirmació “*el plantejament de les classes pràctiques ha millorat el meu procés d'aprenentatge i m'ha atorgat un coneixement més profund, més clar i més complet dels temes tractats*”, el 69 % creu que ha adquirit habilitats que no tenia i/o n'ha perfeccionat d'altres que ja posseïa i el 74 % es considera més capaç d'analitzar i resoldre problemes jurídics després de participar a les activitats d'avaluació continuada. Tot plegat fa que el 89 % dels enquestats declari que el nou plantejament de les classes pràctiques és preferible al sistema tradicional i que un percentatge similar es mostri disposat a repetir l'experiència viscuda (71 %) i recomanar-la a d'altres companys (73 %).

L'encert de la metodologia escollida es posa de manifest quan es pregunta als alumnes sobre la forma com han treballat en grup i els problemes que han tingut. Tot i les reticències que molts d'ells van mostrar al començament i els problemes interns que alguns reconeixen haver tingut, el 75 % considera que el treball en grup presenta més avantatges que inconvenients i és preferible al treball individual i el 93 % es declara satisfet de com a treballat el seu grup i disposat a tornar a treballar amb els seus companys.

Els comentaris i enquestes també posen de manifest dos problemes que caldrà tenir ben presents de cara a properes experiències. El primer és l'excessiva càrrega de treball que han hagut de suportar els alumnes participants. El 98 % dels enquestats la considera molt important i superior a l'habitual. A més, si prenem en consideració les hores de dedicació que els alumnes han fet constar en cadascuna de les diferents activitats, la dedicació mitja per alumne seria de 62 hores (incloent les 15 hores de classe), una xifra bastant superior al que es perseguia (una càrrega d'entre 37,5 i 45 hores). Un segon problema que he identificat, estretament lligat al que s'acaba d'exposar, és la dificultat que els alumnes han tingut per compatibilitzar la participació en les activitats d'avaluació continuada amb la resta d'activitats acadèmiques i, particularment, amb les pràctiques integrades que molts duen a terme durant el segon trimestre del Tercer Curs (un 96 % dels enquestats destaquen aquesta dificultat).

També voldria posar de manifest un altre problema que cal tenir molt present: el notable increment de càrrega de treball que ha de suportar el professor. Des d'un primer moment vaig dur a terme un còmput rigorós de les hores que dedicava a dissenyar i aplicar la prova pilot, donada la dificultat de precisar a priori aquest element i la seva objectiva importància. La novetat de l'experiència, la seva configuració i, sobretot, l'elevat nombre d'alumnes que hi ha pres part ha fet que la dedicació hagi estat elevada: 22 hores de mitjana per activitat, incloent tan la preparació com la posterior correcció. Tenint en compte que s'han dut a terme 8 activitats la dedicació total ha estat de 176 hores, de les quals només 15 s'han dut a terme a l'aula; un nivell de dedicació difícil d'assumir de forma permanent.

En definitiva, crec que l'experiència que acabo de descriure demostra la utilitat del treball cooperatiu per a articular la implantació dels crèdits ECTS a les assignatures vinculades al Dret del Treball i de la Seguretat Social i també acredita l'adequació de les activitats dissenyades en els tres formats abans exposats. No obstant hi ha tres mesures que caldria adoptar per assegurar l'èxit de futures experiències: a) la primera afecta a la càrrega de treball imposada als alumnes, que s'ha de graduar amb molta cura, tenint present les seves concretes circumstàncies (experiència en treballs en grup, domini de les tècniques que s'han d'utilitzar, etc.); b) la segona és la coordinació amb la resta assignatures i, particularment, amb les pràctiques integrades; c) la tercera i última és el desdoblament del grup en subgrups d'entre 30 i 40 alumnes, imprescindible per a la correcta atenció dels alumnes i també per fer assumible la càrrega addicional de treball que suporta el professor.